

FRANK SEBERECHTS EN FRANS-JOS VERDOODT

«Leven in twee werelden. Belgische collaborateurs en de diaspora na de Tweede Wereldoorlog»

Leuven, Davidsfonds, 2009, 236 p.

De geschiedenis van de collaboratie in België, vooral op politiek en militair gebied, is goed gekend dankzij uitstekende studies over organisaties zoals Rex, het VNV, de DeVlag, Het Vlaams en Waals Legioen. Ook over de Vlamingen die in september 1944 naar Duitsland zijn gevlucht en daar een Landsleiding vormden, is een en ander bekend, zij het minder over de ‘kleine garnalen’ dan over de top. Over wat er met deze ‘incivieken’ na de Duitse capitulatie gebeurd is, wisten we echter weinig. Sinds kort is deze lacune, althans wat de Vlamingen betreft, opgevuld. Frank Seberechts en Frans-Jos Verdoodt hebben inderdaad een fascinerende studie gepubliceerd over de collaborateurs die er de voorkeur aan gaven na de bevrijding niet meer naar België terug te keren om hun straf te ontlopen.

Het boek omvat enkele heldere inleidende hoofdstukken over de politieke collaboratie en de repressie, waarna de auteurs een aantal domeinen verkennen die totnogtoe, met name in collaboratiekringen, lang taboe zijn geweest : de hulp aan gevluchte of geïnterneerde ‘incivieken’ en hun familie, hun vlucht naar landen waar ze meenden zich aan het Belgisch gerecht te kunnen onttrekken en de contacten met het thuisfront. In dat verband wordt de belangrijke rol van de katholieke Kerk niet uit de weg gegaan. Wel plaatsen de auteurs terecht vraagtekens bij een aantal mythen die suggereerden of met veel overtuiging maar zonder bewijs beweerden dat er een quasi wereldwijd

netwerk bestond dat, liefst met de hulp van de Kerk en de Amerikanen, ervoor zorgde dat collaborateurs zonder veel moeite naar veilige oorden konden vertrekken en daar hun activiteit konden voortzetten. Het betreft hier veronderstelde netten zoals Odessa en de zogenaamde ‘zwarte maquis’, waarbij er werd van uitgegaan dat na de bevrijding clandestiene groepen van collaborateurs of sympathisanten waren gevormd die in eigen land een soort guerrilla tegen ‘het regime’ wilden ontketenen. Dat er wel degelijk netwerken bestonden, is voldoende aangetoond, bijvoorbeeld om collaborateurs uit Wit-Rusland naar de VS te smokkelen, waar ze nuttig konden zijn bij de strijd tegen het communisme. De hulp van de katholieke Kerk hierbij is niet te onderschatten. Maar zoals vaak gebeurt met gebeurtenissen die zich onder de mantel afspeelen, ontstaan er snel overdreven voorstellingen die met de werkelijkheid steeds minder te maken hebben. Voor een deel baseren de auteurs zich in dit gedeelte over min of meer illegale hulpverlening op rapporten van de Veiligheid van de Staat (uit het Stadsarchief Antwerpen). Die zijn echter niet steeds betrouwbaar en lopen vaak een eindweg mee met overdreven voorstellingen.

De auteurs besluiten naar mijn gevoel wat te snel dat de ‘*maquis noirs*’ niet hebben bestaan. De Duitse inlichtingendiensten (zowel de *Abwehr* als de *Sicherheitsdienst*) hebben sinds 1943 agenten aangeworven, die na het terugtrekken van het Duitse leger ter plaatse moesten blijven en vanuit bevrijd België militaire informatie naar Duitsland moesten zenden. Er waren ook talrijke wapenopslagplaatsen aangelegd die pas later moesten worden aangesproken.

Einde 1944-begin 1945 werden nog een tiental Vlaamse agenten vanuit Duitsland naar België gestuurd om de terugkeer van het Duitse leger voor te bereiden. Ook aan Waalse zijde zijn dergelijke initiatieven bekend. Bij deze initiatieven werd er natuurlijk van uitgegaan dat het Duitse leger naar de bevrijde gebieden zou terugkeren en een beroep zou doen op de ter plaatse gelaten agenten. Een aantal verspreide gegevens wijzen daarop. Hierbij kan verwezen worden naar de organisatie *Wehrwolf*, waar de auteurs terecht vrij sceptisch tegenover staan, maar waarvan het embryonale bestaan niet kan ontkend worden.

Het volgend hoofdstuk is een overzicht van de landen waarin collaborateurs – al dan niet met georganiseerde hulp – hun toevlucht zochten : Duitsland (Oswald Van Ooteghem, Edgard Delvo), Oostenrijk (Robert Verbelen, Cyriel Verschaeve), Nederland (Wies Moens), Frankrijk, Zwitserland (Frans Daels, Albert Servaes, Hendrik de Man), Italië, Ierland, Zuid-Afrika, de VS en Canada, Spanje (Pierre Daye, Léon Degrelle, René Lagrou) en vooral Latijns Amerika. De informatie die de auteurs bieden over de ‘Argentijnse connectie’ is vernieuwend. Hieruit blijkt ook meteen dat er sprake was van min of meer georganiseerde emigratie naar het land van Peron, en dat de Belgische regering daar niet eens afkerig van was. Daye en Lagrou hebben hierin een belangrijke rol gespeeld. Interessant zijn ook de bladzijden die besteed worden aan de problematiek rondom de al dan niet uitlevering van Degrelle door Franco. Ook hierover zijn in de loop der tijden enkele mythen de wereld ingestuurd en

het siert de auteurs dat ze zich strikt bij de feiten hebben gehouden.

Het boek is geen volledige inventaris van alle collaborateurs die na de bevrijding de vlucht naar het buitenland hebben gekozen. Toch worden een groot aantal individuele gevallen onderzocht, waarbij duidelijk de nadruk op Vlamingen ligt. Ook aan Franstalige zijde is echter, los van Léon Degrelle, gepoogd om Waalse collaborateurs naar het buitenland te versluizen, onder meer naar Spanje. Hier ligt een nagenoeg braakliggend terrein dat wel eens door een Waalse historicus zou kunnen onderzocht worden.

Er is één categorie van gevluchte collaborateurs die in het boek ontbreekt. Dat zijn diegenen van wie na de Duitse capitulatie nooit meer iets vernomen is. Uit mijn eigen studie over de *Abwehr* in België zijn mij zo enkele gevallen bekend, en niet van de minste. Hoeveel dat er zijn geweest is uiterst moeilijk na te gaan, maar ik stel vast dat alvast enkele kopstukken onder de Belgische *Abwehr*agenten erin geslaagd zijn zich na mei 1945 te doen vergeten. Een ander voorbeeld is ‘Max Günther’ (eigenlijke naam : Emiel Van Thielen, een Belg die tot Duitser was genaturaliseerd), een agent van de Gestapo die zich onder meer in Breendonk had overgeleverd aan folteringen op Belgische verzetslieden en die in 1945 spoorloos verdween.

Er zijn dus nog terreinen te verkennen, maar nu reeds kan gesteld worden dat het werk van Frank Seberechts en Frans-Jos Verdoodt baanbrekend is, al was het maar omdat nu eindelijk een sluier wordt opgelicht over een taboeonderwerp.

Etienne Verhoeyen